

Jak protestować w czasie pandemii

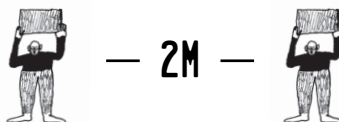
Przewodnik demonstranta i demonstrantki

AKCJA
DEMOKRACJA

Broszura zawiera zebrane wskazówki dotyczące prawnej i praktycznej strony publicznego manifestowania swoich poglądów w przestrzeni publicznej, w tym najważniejsze porady jak zachować się w przypadku interwencji policji. Powstała w oparciu o opinie prawników oraz obserwowanych w praktyce działaniach policji wobec osób manifestujących. **Pamiętaj, że nieraz litera prawa to jedno, a faktyczne działania policji – drugie.** Dlatego, nawet jeśli nie naruszasz prawa, publicznie manifestując swoje poglądy, zapoznaj się z częścią tego poradnika poświęconą dbaniu o swoje bezpieczeństwo.

W czasie trwania epidemii pamiętaj też o przestrzeganiu zasad bezpieczeństwa: zakrywaniu nosa i ust oraz zachowaniu odstępu 2 metrów [1].

AKTUALNE REGULACJE PRAWNE (na dzień 3.07.2020)

Pokojuowe gromadzenie się jest wolnością gwarantowaną przez Konstytucję RP (art.57). Zasady obowiązujące osoby organizujące i uczestniczące w manifestacjach opisuje ustawa Prawo o zgromadzeniach z dn. 24.07.2015 [2]. W czasie epidemii wprowadzono, w formie rozporządzeń, ograniczenia nieprzewidziane tą ustawą. Aktualnie obowiązującym aktem prawnym jest Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 19.06.2020 (dalej w tekście będziemy używać określenia Rozporządzenie RM).

CZYM JEST ZGROMADZENIE PUBLICZNE?

To „zgrupowanie osób na otwartej przestrzeni dostępnej dla nieokreślonych imiennie osób w określonym miejscu w celu odbycia wspólnych obrad lub w celu wspólnego wyrażenia stanowiska w sprawach publicznych”. W ustawie opisane są dwa rodzaje zgromadzeń: **zgromadzenia „zwykłe”** oraz **zgromadzenia spontaniczne** [3]. Poniżej przedstawiamy, czym się one różnią, jak możesz się zachowywać na każdym z nich Ty, a jak policja.

ZGROMADZENIA ZWYKŁE - CO MOŻE ZROBIĆ POLICJA?

Zgromadzeniem „zwykłym” jest każde niebędące spontanicznym. Będąc na zgromadzeniu, zwróć uwagę, czy ma konkretnego przewodniczącego lub przewodniczącą. Jeśli tak, najprawdopodobniej jesteś na zgromadzeniu „zwykłym”. Policja będzie zapewne rozmawiać z osobą przewodniczącą, legitymować ją, pouczać o jej obowiązkach. Powinna zabezpieczyć zgromadzenie, będzie także pilnować, czy przestrzegane są wytyczne związane z

epidemią. Rola policji podczas “zwykłych” zgromadzeń sprowadza się do zabezpieczenia ich i reagowania na łamanie prawa [4]. Zgodnie z ustawą Prawo o zgromadzeniach, mogą być one rozwiązane w przypadku, gdy ich przebieg “zagroza życiu lub zdrowiu ludzi albo mieniu w znacznych rozmiarach lub narusza przepisy niniejszej ustawy albo przepisy karne”. Zgromadzenia “zwykłe” rozwiązuje przedstawiciel/ka organu gminy, a nie policja. Zgodnie z Rozporządzeniem RM, przy rozwiązywaniu zgromadzenia brana jest pod uwagę opinia Sanepidu dotycząca wymogów sanitarnych wydana przed jego rozpoczęciem. Gdy uczestniczysz w zgromadzeniu, ciąży na Tobie obowiązek przestrzegania poleceń jego przewodniczącego lub przewodniczącej. **Rozporządzenie RM zakazuje organizowania zgromadzeń powyżej 150 osób, zarazem jednak nie ma w nim mowy o uczestnictwie w nich.** Więcej informacji na temat formalnych aspektów organizowania zgromadzenia możesz znaleźć na naszej stronie: akcja.link/broszura

ZGROMADZENIA SPONTANICZNE - ZAKAZANE CZY NIE?

Zgromadzenia spontaniczne to takie, które „w związku z zaistniałym nagłym i niemożliwym do wcześniejszego przewidzenia wydarzeniem związanym ze sferą publiczną, którego odbycie w innym terminie byłoby niecelowe lub mało istotne z punktu widzenia debaty publicznej”. Takiego zgromadzenia nie trzeba zgłaszać i nie ma ono konkretnego organizatora ani organizatorki. **To oznacza, że Rozporządzenie RM, wprowadzające ograniczenia w organizowaniu zgromadzeń, nie ma tutaj zastosowania. Udział w zgromadzeniach spontanicznych nie jest zakazany.** Także podczas zgromadzeń spontanicznych nie należy jednak zapominać o przestrzeganiu aktualnie obowiązujących wymogów sanitarnych. **Zgromadzenie spontaniczne może zostać rozwiązane przez policję.** Podstawy, na których może ona to zrobić, znajdziesz w punkcie “Kiedy zgromadzenie może zostać rozwiązane?”.

A CO Z JEDNOOSOBOWĄ MANIFESTACJĄ?

Jednoosobowa manifestacja nie jest zgromadzeniem w rozumieniu polskiego prawa. Nie znaczy to, że nie możesz w pojedynkę wyjść na ulicę z transparentem. Jednymi z podstawowych praw człowieka, gwarantowanych m.in. w Konstytucji RP oraz traktatach międzynarodowych obowiązujących Polskę (np. Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej), są prawo do wolności słowa i wolność osobista. Art. 54 Konstytucji RP mówi: „każdemu zapewnia się wolność wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji”, a art. 41: “Każdemu zapewnia się nietykalność osobistą i wolność osobistą. [...]”

Niezależnie od chroniących Cię praw, z praktyki wiemy, że policja różnie reaguje na jednoosobowe manifestacje. **W razie dyskusji z policją pamiętaj, że, według ustawy Prawo o zgromadzeniach, zgromadzeniem jest “zgrupowanie osób”, a Rozporządzenie RM dotyczy tylko zgromadzeń, nie reguluje jednoosobowych wystąpień.**

DZIAŁANIA SŁUŻB ORAZ DBANIE O BEZPIECZEŃSTWO SWOJE I INNYCH

KIEDY ZGROMADZENIE MOŻE ZOSTAĆ ROZWIĄZANE?

Ustawa Prawo o zgromadzeniach określa, że zgromadzenie – zarówno „zwykłe”, jak i spontaniczne – może być rozwiązane w przypadku, gdy „jego przebieg zagraża życiu lub zdrowiu ludzi albo mieniu w znacznych rozmiarach”. W przypadku zgromadzenia spontanicznego może ono zostać rozwiązane przez policję także w przypadku poważnego zagrożenia bezpieczeństwa lub porządku publicznego, powodowania istotnego zagrożenia bezpieczeństwa lub porządku drogowego, lub zakłócania przebiegu innego, „zwykłego” zgromadzenia. Ponadto **Rozporządzenie RM zobowiązuje organ gminy do uwzględnienia opinii wojewódzkiego inspektora sanitarnego** w zakresie zagrożeń dla uczestników zgromadzenia i innych osób, w związku z sytuacją epidemiczną w tej gminie. Nieprzestrzeganie wytycznych epidemiologicznych także może być powodem rozwiązania zgromadzenia.

JAK ZACHOWAĆ SIĘ W PRZYPADKU INTERWENCJI POLICJI?

Praktyka wskazuje, że policja traktuje Rozporządzenie RM jako podstawę do legitymowania i karania osób uczestniczących w zgromadzeniach. Poniżej znajdziesz garść praktycznych porad dotyczących tego, jak zachować się w przypadku interwencji policji. Co konkretnie może Cię spotkać? Policjanci i policjantki mogą chcieć Cię **wylegitymować, ukarać mandatem, zatrzymać na komisariacie, przesłuchać lub skierować wniosek do Sanepidu** o ukaranie za łamanie przepisów dotyczących epidemii.

PRZEKROCZENIE UPRAWNIEŃ PRZEZ POLICJĘ

Pamiętaj, że **zawsze istnieje ryzyko przekroczenia uprawnień przez policję.**

Może się też zdarzyć, że policja będzie próbowała oskarżyć Cię o rzeczy, za które nie ponosisz odpowiedzialności. Aby temu zapobiec i uniknąć sytuacji, w której stawiane jest Twoje słowo przeciwko słowu policjanta lub policjantki, **pamiętaj o zachowaniu zasad bezpieczeństwa.**

- Podczas interwencji policji **poproś kogoś o jej nagrywanie lub rób to samodzielnie** - masz do tego prawo, ponieważ policjant/ka na służbie jest funkcjonariuszem publicznym. Nie udostępniaj później nagrania publiczne - może to być naruszeniem jego/jej prywatności. Możesz też **poprosić kogoś, by towarzyszył Ci podczas interwencji.**
- **Staraj się nie stracić pewności siebie** – policjanci/tki mogą próbować ją podważyć. Pamiętaj, że broszura, którą właśnie czytasz, została przygotowana przez osoby doświadczone w uczestnictwie w zgromadzeniach, a zawarte w niej informacje o Twoich prawach i obowiązkach policji skonsultowane z prawnikiem.

- **Staraj się zachować spokój** – unikaj gwałtownego gestykulowania, możesz trzymać ręce razem lub skrzyżowane na piersi. Służy to uniknięciu zarzutów o naruszenie nietykalności cielesnej policjanta lub policjantki, z którymi spotykają się osoby manifestujące.
- **Pamiętaj o prawie do złożenia zażalenia na działania policji – masz na to 7 dni:** szczegóły znajdziesz na naszej stronie: akcja.link/broszura
- **W razie potrzeby szukaj pomocy prawnej** - organizatorzy i organizatorki wielu demonstracji starają się ją zapewnić, informacje na ten temat możesz także znaleźć na naszej stronie: akcja.link/broszura

LEGITYMOWANIE

Policjant lub policjantka ma prawo Cię wylegitymować, jeśli ma ku temu odpowiednią podstawę – na przykład podejrzenie popełnienia przez Ciebie wykroczenia lub przestępstwa. Obowiązki legitymującego funkcjonariusza lub funkcjonariuszki określa Rozporządzenie Rady Ministrów z dn. 26.07.2005. Przed przystąpieniem do legitymowania, **policjant/ka ma obowiązek podać swoje stopień, imię i nazwisko w sposób umożliwiający ich odnotowanie.** Jeśli legitymuje Cię osoba nieumundurowana, ma obowiązek pokazać Ci legitymację i na Twoje żądanie umożliwić spisanie danych. Poza tym policjant/ka ma obowiązek **podać Ci podstawę prawną oraz faktyczną legitymowania.** Podstawa prawna to przepis, który daje policjantowi lub policjantce prawo do legitymowania osób. Jest nią art. 15 pkt 1 Ustawy o Policji z dn. 6.04.1990 r. Podstawa faktyczna to przyczyna, dla której policjant/ka Cię legitymuje – jakie konkretnie przepisy jego lub jej zdaniem naruszasz. W praktyce policja często podaje wymyślone podstawy legitymowania. Po legitymowaniu policjant/ka musi **poinformować Cię o możliwości złożenia zażalenia na przeprowadzone czynności do właściwego miejscowo prokuratora (art. 15 ust. 7 Ustawy o policji).** **W przypadku, gdy, mimo obowiązku, nie okaziesz odpowiedniego dokumentu, policja może zatrzymać Cię na komisariacie w celu ustalenia Twojej tożsamości.**

MANDAT

Podczas zgromadzenia policjant lub policjantka może próbować ukarać Cię mandatem. W takim wypadku, zgodnie z Kodeksem postępowania w sprawach o wykroczenia z dn. 24.08.2001 r., ma obowiązek podać Ci wysokość nakładanej grzywny, określić wykroczenie, za które mandat jest karą, kwalifikację prawną, czas i miejsce jego popełnienia, a także poinformować Cię o **możliwości odmówienia przyjęcia mandatu** i skutkach prawnych odmowy. **Przyjęcie mandatu oznacza przyznanie się do zarzucanego czynu.** **W przypadku, gdy odmówisz przyjęcia go, policja skieruje wniosek o ukaranie do sądu, gdzie przysługuje Ci prawo do obrony.** Na naszej stronie akcja.link/broszura znajdziesz adresy organizacji prowadzących pomoc prawną dla osób represjonowanych za działalność obywatelską.

ZATRZYMANIE NA KOMISARIACIE, PRZESŁUCHANIE

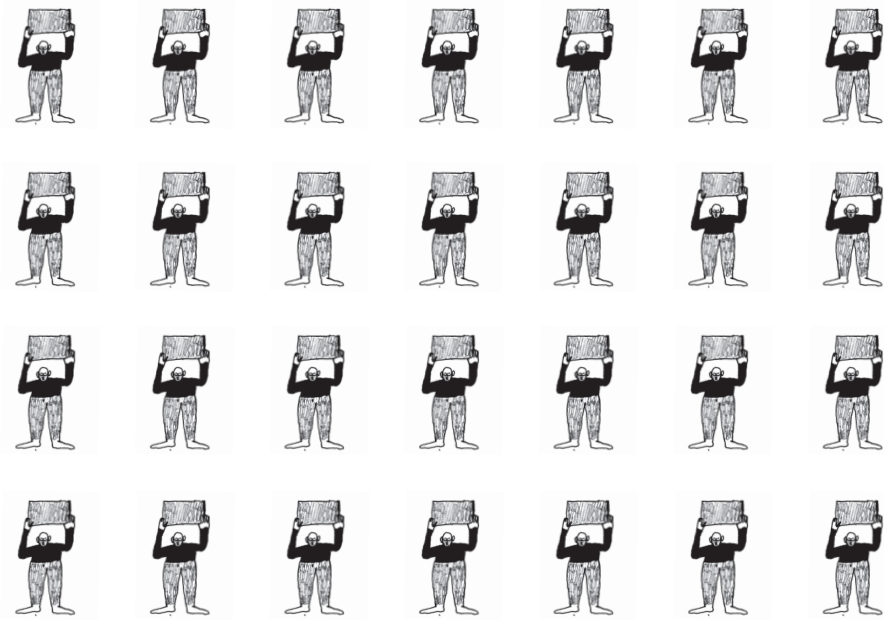
Zgodnie z Kodeksem postępowania w sprawach o wykroczenia, **podstawą do zatrzymania na komisariacie jest niemożliwość ustalenia tożsamości osoby – to znaczy, że jeśli się wylegitymujesz, policja nie ma podstawy do zatrzymania Cię. Jednak praktyka wskazuje, że policja czasami zatrzymuje osoby manifestujące, nawet jeśli się wylegitymują i przestrzegają poleceń.** W takiej sytuacji policjant/ka musi w pierwszej kolejności przedstawić Ci się tak samo, jak w przypadku legitymowania (patrz wyżej). Poza tym **musi pouczyć Cię o Twoich uprawnieniach i obowiązkach.** W sytuacji zatrzymania na komisariacie możesz odczuwać presję na to, by jak najszybciej podpisać potwierdzenie pouczenia. Zanim to zrobisz, **postaraj się spokojnie zapoznać z wszystkimi przysługującymi Ci prawami.**

Może się okazać, że policja zdecyduje o natychmiastowym przesłuchaniu Cię. W takiej sytuacji zwróć uwagę, w jakim charakterze policja chce Cię przesłuchać - czy w charakterze **świadka, czy osoby podejrzanej.** W pierwszym wypadku masz prawo odmowy składania odpowiedzi na pytania, które mogą narazić Ciebie lub osobę najbliższą na odpowiedzialność za przestępstwo (art. 183 Kodeksu postępowania karnego). W drugim możesz odmówić składania jakichkolwiek wyjaśnień (art. 175 kpk). Pamiętaj też, że przysługuje Ci konstytucyjne prawo do obrony - to oznacza, że **masz prawo skontaktowania się z prawnikiem.** Art. 42 Konstytucji mówi: "Każdy, przeciw komu prowadzone jest postępowanie karne, ma prawo do obrony we wszystkich stadiach postępowania". Więcej informacji dotyczących przebiegu zatrzymania znajdziesz na naszej stronie internetowej: [akcja.link/broszura](#). Po zatrzymaniu policjant lub policjantka powinna wręczyć Ci **protokół zatrzymania.**

SKIEROWANIE WNIOSKU DO SANEPIDU

Uczestnicy i uczestniczki zgromadzeń mogą zostać oskarżone o naruszenie przepisów dotyczących epidemii (jak wskazuje praktyka - nawet jeśli przestrzegały wszystkich obowiązujących wytycznych) - w takiej sytuacji policja kieruje do Sanepidu wniosek o ich ukaranie. **Sanepid może podjąć decyzję nałożeniu na Ciebie kary do 30 000 zł. Masz 14 dni na odwołanie się od tej decyzji od momentu jej doręczenia, a w razie, gdyby organ odwoławczy utrzymał decyzję, możesz zaskarżyć ją do wojewódzkiego sądu administracyjnego.** Zaskarżenie do sądu **nie zatrzymuje automatycznie egzekucji nałożonej kary, możesz jednak zwrócić się o wstrzymanie rygoru natychmiastowej wykonalności decyzji** (mówi o tym art. 61 §3 ustawy Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi z dn. 30.08.2002, Dz.U.2019.0.2325). **Jak najszybciej skontaktuj się z organizacjami świadczącymi pomoc prawną oraz wystąp do Sanepidu z informacją, dlaczego według Ciebie policja niesłusznie skierowała wniosek o nałożenie kary - takie pismo powinno zostać uwzględnione podczas podejmowania decyzji przez Sanepid.** Więcej informacji znajdziesz na naszej stronie: [akcja.link/broszura](#)

Dziękujemy osobom i organizacjom, które wsparły zespół Akcji Demokracji w przygotowaniu tej broszury: Monice Auch-Szkodzie oraz Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka.

Broszura zawiera opinie zespołu Akcji Demokracji. Choć dotożyliśmy starań, by jej treść była zgodna z obowiązującymi przepisami, nie należy jej traktować jako opinii prawnej. Praktyka policji wobec osób uczestniczących w zgromadzeniach zmienia się z dnia na dzień, podobnie, jak obowiązujące przepisy, dlatego przed wzięciem udziału w manifestacji sugerujemy sprawdzić aktualne prawo. Fundacja Akcja Demokracja nie ponosi odpowiedzialności za działania podjęte na podstawie niniejszej broszury.

[1] Nieprzestrzeganie wymogów sanitarnych to jeden z częstych pretekstów, którymi policja próbuje usprawiedliwić represje wobec osób manifestujących.

[2] Linki do najważniejszych aktów prawnych znajdziesz na naszej stronie: [akcja.link/broszura](#)

[3] Taki podział nie jest wprost zdefiniowany w ustawie, wyróżnia ona zgromadzenia, zgromadzenia cykliczne, uproszczone i spontaniczne. W broszurze nie zajmujemy się w ogóle zgromadzeniami cyklicznymi, a zgromadzenia i zgromadzenia uproszczone nazywamy łącznie "zwykłymi", ponieważ oba z nich należy zgłosić - ma więc do nich zastosowanie Rozporządzenie RM.

[4] Uprawnienia policji, także podczas zgromadzeń, reguluje Ustawa o policji z 6.04.1990. Link do niej znajdziesz na naszej stronie internetowej.

